

LES VAGUES DE 1901 I 1902 A OSONA. L'OPINIÓ CONSERVADORA DAVANT LES REIVINDICACIONS OBRERES

XAVIER TORNAFOCH YUSTE
Universitat de Vic
xavier.tornafoch@uvic.cat

*The strikes of 1901 and 1902 in Osona.
Conservative opinion in the face of the workers' demands*

A començaments del segle xx, les contradiccions de la nova societat industrial que es desenvolupa a Osona, i que generen desigualtat i conflicte, esclaten a la conca fabril del riu Ter i a Vic. Les vagues del 1901 i el 1902 obligaran els sectors conservadors a buscar respostes a la qüestió obrera per a mantenir la seva hegemonia. Les protestes dels treballadors tèxtils, que exigeixen millorar les seves miserables condicions de vida, obligaran la burgesia local a prendre mesures. Finalment, serà l'Església, l'aliat més fidel del grup dominant local, qui, a través del catolicisme social del bisbe Torras i Bages, elabori la resposta intel·lectual de les classes dominants a la insatisfacció obrera.

Paraules clau: Catolicisme social, burgesia local, Torras i Bages, grup dominant, treballadors tèxtils.

At the beginning of the 20th century, the contradictions of the new industrial society that developed in Osona, and which caused inequality and conflict, clashed in the industrial basin of the river and in Vic. The strikes of 1901 and 1902 forced the conservative sectors to look for answers to the workers' question in order to maintain their hegemony. The protests of the textile workers, who demanded an improvement in their terrible living conditions, forced the local bourgeoisie to take measures. In the end it was the Church, the loyalist ally of the local ruling class, which, through the social Catholicism of Bishop Torras i Bages, elaborated the intellectual response of the dominant classes to the workers' dissatisfaction.

Keywords: Social Catholicism, local bourgeoisie, Torras i Bages, dominant group, textile workers.

Data de recepció: 31/3/2015. Data d'acceptació: 26/6/2015.

1. El prelude: la vaga del novembre de 1900

La conca del Ter en el tram comprès entre Montesquiu i Roda de Ter, que acull una part important de la indústria tèxtil catalana, no viurà moviments vaguístics d'importància fins a l'any 1889. Abans d'aquesta data, els conflictes se circumscriuran molt sovint a l'àmbit de cada fàbrica. La consciència col·lectiva de formar part d'un sector social amb interessos comuns sembla més articulada entre els patrons que no pas entre els mateixos obrers.¹ De fet, aquesta manca d'articulació de les reivindicacions laborals és una característica que Pere Gabriel fa extensiva a tot el moviment obrer català fins a la constitució de Solidaritat Obrera, l'any 1907, moment en què els obrers reconeixen que tenen interessos comuns, com a mínim en relació amb la patronal, i que si volen ser eficaços en la defensa dels seus drets

1. DUARTE, Àngel; SERRALLONGA, Joan. «Una aproximació a l'obrerisme osonenc en el darrer quart del segle XIX». A: FIGUEROLA, Jordi [ed.]. *Osona i Catalunya al segle XIX*. Vic: Eumo Editorial, 1992, p. 198.

els cal un esforç d'estructuració del moviment societari.² Ara bé, el caràcter dispers i poc homogeni del sindicalisme osonenc no frenarà la reivindicació obrera, que tindrà un dels seus moments àlgids l'hivern de l'any 1900.

La conjuntura econòmica que s'inaugurà a partir del 1898, any en què Espanya va perdre el seu imperi/mercat colonial, afectà de ple la indústria tèxtil catalana que es va veure abocada a la superproducció. Davant d'això, l'empresariat reaccionà amb acomiadaments massius, enduriment de les condicions de treball i reducció, o bé estancament, salarial. Aquesta davallada, evident, de les condicions de vida de la classe treballadora va provocar una radicalització de la lluita de classes. A començaments de l'any 1900 ja s'havia produït a la conca del Ter un moviment vaguístic en solidaritat amb els treballadors de Ripoll.³ Un any abans, el setembre de 1899, s'havia constituït la Federació Tèxtil Espanyola, a partir d'elements de la Federació de les Tres Classes del Vapor, la Fabril Algodonera i la Federació creada a la comarca del Ter i del Freser arran de les vagues victorioses del febrer del mateix any iniciades a Manlleu i que seguiren a Sant Quirze, Montesquiú, Ripoll, Campdevànol i Camprodon.⁴ Aquesta federació estarà presidida per un anarquista i tindrà com a òrgan oficial *La Revista Fabril*. Hi havia una efervescència obrera, com a causa directa de l'enduriment de les seves condicions de vida. Fins i tot els sectors conservadors de Vic s'adonaven que els treballadors s'estaven mobilitant:

«El primer de Maig feya alguns anys que passava aquí desapercbut. Alguns treballadors l'anavan a celebrar a la tarda ab alguna marrinxia y prou. Però aquest any, degut probablement a l'alta protecció de que disfrutaven en l'actualitat els socialistes de Catalunya, el primer de Maig ja ha sigut bon xich més visible y bon xich més celebrat. Els qui espontàneament acordaren celebrarlo s'entretingueren durant tot el matí en ferlo celebrar als qui no n'havien fet pensament. La forma no pecà d'excésivament lliberal, però resultà efectiva.»⁵

En aquest ambient tens, els representants dels obrers de Manlleu presenten als patrons, a començaments de novembre del 1900, una proposta d'augment salarial, el que en llenguatge de l'època és «la tarifa de regularització de preus».⁶ Els empresaris rebutgen la proposta dels treballadors, i el dilluns dia 19 de novembre hi ha setze fàbriques aturades a Manlleu per causa de la vaga. Aquell mateix dia, la vila és posada en estat de guerra i, tal com informa un periòdic vigatà, hi arriben «(...) varias secciones de la guardia civil, mozos de la escuadra y carabineros que forman un numeroso contingente, incluyendo las dos compañías del batallón cazadores de Barcelona, que como ya dijimos anterior, están ya desde

2. GABRIEL, Pere. «Algunes notes sobre la implantació sindical de socialistes i anarquistes a Catalunya, abans de la primera guerra mundial». A: *Industrialización y nacionalismo. Análisis comparativos*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1985, p. 558.

3. DUARTE, Àngel. «La solidaritat i l'organització obrera a Manlleu a principis del segle XX». *Manlleu Publicació* (Festa Major, 1979). L'autor ens indica que es recolliren diners per als obrers acomiadats i represaliats. A Manlleu aconseguiren 1.124 pessetes i 35 cèntims; a Torelló, 1.000 pessetes; a Sant Hipòlit de Voltregà, 510 pessetes, i a Vic, 277 pessetes.

4. BALCELLS, Albert. *Trabajo industrial y organización obrera en la Cataluña contemporánea, 1900-1936*. Barcelona: Laia, 1974, p. 56-57.

5. *La Veu del Montserrat* (5 de maig de 1900), p. 142.

6. *La Plana de Vich* (14 de novembre de 1900), p. 2.

*días situadas en esta villa al mando del bizarro y simpático comandante señor don Isidro Alonso de Medina».*⁷ Al mateix temps que a Manlleu, els obrers han paralytitzat la majoria de fàbriques del Ter i del Freser; a Vic, però, només deixarà de treballar la indústria Molas Hermanos y Compañía. Grups de soldats, guàrdies civils i mossos volten per Torelló, Roda i Sant Hipòlit. La resposta dels empresaris al desafiament dels seus obrers serà contundent: portaran a terme un locaut patronal que deixarà sense feina centenars de treballadors. Els rètols que col·loquen a les portes de les empreses són prou aclaridors: «*Quedan despedidos todos los obreros de esta fábrica, por haber dejado voluntariamente de acudir al trabajo. Noviembre de 1900*».⁸

El tancament patronal anirà acompanyat de les «l·listes negres» i d'una repressió governamental molt intensa contra el moviment obrer osonenc: es prohibeix la publicació de *La Revista Fabril* i es clausuren locals obrers, com ara El Progreso de Manlleu.⁹ A començaments del mes de desembre les fàbriques de la Conca del Ter i del Freser tornen a la feina.¹⁰ El moviment obrer osonenc haurà sofert una severa derrota: centenars de treballadors sense feina ni possibilitat de trobar-ne, la Federació Tèxtil mig enfonsada com a organització i la patronal que radicalitza la seva actitud, fins al punt que, just després del conflicte, s'adreçarà al Govern, a través de l'Associació de Fabricants de l'Alt i el Baix Ter, del Freser i de Vic, per a recomanar-li que no s'aprovi la llei presentada al Senat sobre la formació de jurats mixtos per a resoldre els conflictes laborals.¹¹

Les forces de l'ordre de la comarca d'Osona, amb l'Església al capdavant, saludaren la ràpida i contundent victòria dels industrials i acceleraren algunes de les iniciatives socials que havien projectat abans de la vaga. A Vic, començaren a preparar-se les obres per a la construcció, al capdavant del carrer Montserrat, d'un gran edifici per a acollir els vells desemparats del municipi, que hauria de ser administrat per les Germanetes dels Pobres.¹² Mentrestant, la premsa local continuava donant per bons els arguments ideològics tradicionals de la dreta catalana sobre la qüestió obrera, com ara els que oferia, dos mesos abans de la vaga, Joan de Déu Trias:

«Qu'en la societat deuen existir vincles es indubtable, y es indubtable també que als hòmens uneix en ses relacions socials (àdhuc les no paccionades), no es el mement negatiu de l'escola kantiana, sinó el de la caritat que no en va es proclamada per l'Esclat com origen de tota lley. L'home té drets perquè té debers y, per lo mateix que té suitat propia, la política cristiana colocada en el terreno del Dret rares vegades atenta a sa llibertat.»¹³

7. *La Plana de Vich* (21 de novembre de 1900), p. 2.

8. *La Plana de Vich* (28 de novembre de 1900), p. 3.

9. *La Plana de Vich* (5 de desembre de 1900), p. 2.

10. *La Plana de Vich* (12 de desembre de 1900), p. 3.

11. ALBAREDA, Joaquim; FIGUEROLA, Jordi; MOLIST, Miquel; OLLICH, Imma. *Història d'Osona*. Vic: Eumo, 1985, p. 184.

12. La campanya per a recollir fons per a la construcció d'aquesta residència s'inicia amb un extens article a *La Veu del Montserrat* (4 d'agost de 1900, p. 242) del bisbe Torras i Bages demanant almoïna per a portar a terme aquesta obra.

13. *La Veu del Montserrat* (22 de setembre de 1900), p. 297-298.

Contràriament, les associacions obreres, afeblides pel fracàs d'aquella primera vaga comarcal coordinada, i els grups republicans que els feien costat restaran inactius durant unes quantes setmanes i només tindrem coneixement del sopar en commemoració de la proclamació de la República Espanyola del 1873 que van celebrar, l'11 de febrer, un grup de cinquanta persones a l'Hotel Colón de Vic.¹⁴

2. La vaga del març de 1901

La victòria del novembre de l'any 1900 va situar els fabricants tèxtils de les conques del Ter i del Freser en una posició de força que van voler rendibilitzar al màxim. Ja a començaments d'any, divuit fabricants de Sant Quirze de Besora i Ripoll amenaçaven el comitè central de les Tres Classes del Vapor que si no els deixaven acomiadar a qui volguessin tancar els seus establiments. L'amenaça dels empresaris fou contestada amb una altra amenaça per part dels treballadors: si tancaven les fàbriques declararien la vaga general a tota la comarca.¹⁵ Després de les amenaces vingueren els fets. Els empresaris tèxtils començaren a posar dones a les màquines contínues, amb la intenció d'abaratir els costos de producció, però també amb la voluntat de foragitar de les seves fàbriques els homes més favorables a les societats obreres que no havien estat acomiadats arran de la vaga del mes de novembre. Els primers que van a la vaga són els treballadors de Roda de Ter, amb l'esperat locaut com a resposta patronal. En una assemblea celebrada el dia 3 de març, delegats de Vic, Sant Hipòlit, Masies de Roda i Sant Quirze decideixen fer costat als acomiadats de Roda i acorden ajudar-los materialment i recollir signatures entre la gent per a sol·licitar la seva readmissió.¹⁶ Per la seva part, els obrers de Manlleu decideixen anar a la vaga a partir del dilluns dia 12 de març. Avançant-se a l'acció dels obrers, l'empresari Albert Rusiñol comunica el dissabte a la tarda que tanca la fàbrica; després s'hi afegiran la resta d'empresaris tèxtils de Manlleu. El diumenge a la tarda, centenars de treballadors es concentren a la plaça Fra Bernadí i ataquen el Fomento Moral y Material —el Casino dels fabricants—; en surten ferits Vicenç Casacuberta, fill gran de l'alcalde, Josep Maria Prat, delegat dels fabricants, i Fèlix Callís. Més tard, ataquen la casa de Josep Casacuberta, l'alcalde de la vila i fabricant. En aquell punt del carrer de Sant Domènec són aturats per una dotació de la Guàrdia Civil, comandada pel tinent de la caserna de Vic.¹⁷ La vaga s'estén a tots els pobles fabrils de la comarca. A Torelló, els Mossos d'Esquadra obren foc sobre la multitud reunida al carrer de Sant Josep. Una de les víctimes és l'obrer de vint-i-set anys Gaspar Vigué, que rebrà una ferida de bala que li travessa el braç esquerre, sortint-li per l'espatlla dreta. Morirà a casa seva, al mateix carrer on el feriren, a les quatre de la matinada del dia 12 de març.

La ciutat de Vic es converteix en el refugi dels fabricants.¹⁸ Es concentren a la capital el dia 11 i l'endemà surten, protegits per les forces de l'ordre, cap a Barcelona. La intervenció del governador civil de Barcelona, Ramon Larroca, i de l'exalcalde de Manlleu, i també fabricant, Ramon Almeda, que fou el primer a readmetre els treballadors acomiadats, possibilità la solució del conflicte. L'acord que posava fi a la vaga, signat el 25 de març, certificava la victòria dels patrons tot i que se suavitzaven algunes de les mesures repressives preses per la patronal tèxtil durant la vaga del mes de novembre. Així doncs, s'establí que les fàbriques obririen amb el mateix personal que es tancaren, que s'aixecava la prohibició d'admetre acomiadats a conseqüència de la vaga de finals de 1900 i que, i aquesta era la gran victòria dels fabricants, es reconeixia el dret dels empresaris a destinar homes o dones per a portar màquines contínues.¹⁹

La vaga tèxtil del mes de març de 1901, a diferència del que havia passat uns mesos abans, animà un debat sobre la qüestió obrera en l'opinió pública conservadora de la comarca. La determinació amb què havien actuat els treballadors, els aldarulls de Manlleu i Torelló i la incapacitat dels fabricants per a tallar de soca-rel les aspiracions obreres, com havia passat uns mesos abans, va fer sorgir, d'entre les files dels grups socials dominants a Osona, algunes veus, com la de C. Comas i Domènec, que s'atrevien a mostrar-se crítics amb els amos de les fàbriques:

«Y los fabricantes, digámoslo sin ambajes ni rodeos, están interesados como el que más en que la normalidad se restablezca, pues si por una parte, ellos, por sus condiciones de cultura tienen mayor obligación que los trabajadores de no apartarse nunca del recto sendero que el derecho señala, por otra, las muchedumbres obreras se las lleva a la desesperación, si se ven objetos de condiciones leoninas e imposiciones draconianas pueden llevar a cabo desastrosos propósitos, porque la desesperación, especialmente cuando se halla determinada por el hambre suele ser mala consejera, y un movimiento de la índole de los que hemos presenciado durante los últimos días; se sabe como empieza, pero nunca o casi como acaba (...) Entre los amotinados que cometieron aquellos desmanes, veíanse multitud de mujeres especialmente en Manlleu las cuales a buen seguro se lanzaron a la vía pública al ver que no tenían pan que dar a sus hijos y que la huelga impuesta por los patronos cerraba las puertas a toda esperanza; y viendo ante sí el aspecto de la miseria que se presentaba imponente y aterradora, cometieron aquellos actos de desesperación.»²⁰

Finalment, Comas i Domènec xifrava les esperances de resoldre, definitivament, la qüestió obrera a partir de l'activació dels jurats mixtos de treballadors

14. *El Norte Catalán* (16 de febrer de 1901), p. 3.

15. *La Plana de Vich* (3 de gener de 1901), p. 2.

16. *La Plana de Vich* (7 de març de 1901), p. 2.

17. *La Plana de Vich* (14 de març de 1901), p. 2.

18. *Ausetania* (16 de març de 1901), p. 3. Aquest periòdic d'orientació carlina informa de la situació a Vic: «Por ahora, gracias a Dios, reina entre nosotros una completa tranquilidad, no habiéndose alterado el orden público en lo más mínimo, a pesar de las alarmas que en estos días han circulado por esta ciudad. No obstante, por las autoridades locales se han tomado algunas medidas en previsión de lo que pudiera suceder, en vista de los lamentables sucesos que se han desarrollado en varios pueblos de esta comarca a causa del conflicto obrero».

19. *La Plana de Vich* (28 de març de 1901), p. 2.

20. *La Plana de Vich* (21 de març de 1901), p. 2.

i fabricants. Una possibilitat que, com ja hem vist, els industrials del Ter i del Freser rebutjaven. D'altra banda, Lluís B. Nadal, des del camp del catalanisme, també apuntava algunes reflexions sobre la conflictivitat obrera que es vivia a la comarca:

«L'obrer anglès sent l'esperit de les reivindicacions socialistes com l'obrer continental y, no obstant, no's veuhen a Inglaterra els trastorns del Continent; y es que aqueixes qüestions les tracta a l'inglesa, es dir segons el propi caràcter. Si l'obrer català les tractàs aquestes qüestions segons el caràcter català y no segons uns motllos que li han vingut de fora casa, probablement el problema no seria tant intrincat com es avuy ni s'hauria d'acudir, com sembla que s'acut, a solucions interines.»²¹

El catalanisme osonenc, molt influït pel discurs teòric de l'Església, incidia en un dels eixos de pensament social del bisbe Torras i Bages: la crítica a les ideologies materialistes i estrangeres «falsament científiques». En la pastoral del 10 de febrer, «La Potència de la Creu», el bisbe de Vic desqualificava tota acció social que no s'inspirés en el cristianisme:

«La ciència de Déu, la gràcia, obra d'una manera oposada, no's revela en magnificències, no una ostentació, ni es manifesta per grans terrabastalls; és callada, no té apariències, però és sutil i penetrant i d'una força irresistible i d'una feconditat admirable. No escriu llibres de filantropia, ni fa saraus per a socórrer els pobres, ni dóna espectacles per a arregar auxiliis pels necessitats; però cuida els malalts, ampara els vells i desvalguts i cerca major vestit pels necessitats que no'n tenen. No escarneix a ningú per ignorant, però ha instruït a més ignorants que no pas tots plegats els qui es titulen amics de les llums. No crida ¡visca la llibertat! Però l'ha introduïda en les nacions, qui amb sos excessos sovint no saben guardar-la, i la defensa declarant que és ècat la tirania i que's dèu respecte a la naturalesa humana. No somou els fonaments de la societat predicant la nivellació de fortunes, però sempre ha treballat a la quieta procurant la elevació de les classes populars, i induint als rics a humiliar-se i a suplir amb sos béns les necessitats dels pobres.»²²

Els successos del mes de març, com ja hem vist, dividiren l'opinió conservadora d'Osona, amb actituds que anaven des de la crítica a la intransigència dels fabricants tèxtils —caldria tenir en compte que hi havia sectors conservadors que no estaven vinculats econòmicament a aquesta indústria— fins a la desautorització de les ideologies «estrangeres» que impregnaven el moviment obrer comarcal, passant per les primeres propostes del catolicisme social de Torras i Bages. Aquesta polèmica farà que, des dels sectors socials dominants, s'enduguin alguns projectes adreçats als obrers de la conca fabril del Ter, tot i que les seves condicions de vida i de treball no milloraran substancialment. L'Església, com ja feia des de finals del segle XIX, estimularà la creació de societats mutuais, construirà més escoles religioses, fomentarà les classes dominicals per als treballadors, obrirà centre culturals, com les joventuts catòliques, i reforçarà el paper de les caixes d'estalvi, com ara la de Manlleu —creada, amb la col·laboració dels fabricants de

21. «Dues qüestions». *La Veu del Montserrat* (26 de març de 1901), p. 82.

22. TORRAS I BAGES, Josep. «La Potència de la Creu». A: *Obres completes*. Barcelona: Ibèrica, 1913, p. 199-200.

la vila, pels bisbes Aguilar i Morgades l'any 1896. Des de fora de l'Església també es portaran a terme alguns projectes. A Manlleu, centre de la protesta el mes de març, s'establiran un Patronat d'Obrers i una Cooperativa Fabril, gràcies a la iniciativa de l'industrial Ferran Alsina, que aconseguirà un terreny entre els carrers Cavalleria i Floquet per tal d'alçar-hi el nou edifici.²³

3. La vaga del febrer de 1902

En el marc de la conjuntura econòmica desfavorable que afecta de ple la indústria tèxtil catalana, i que significa, com ja hem vist, l'empitjorament de les condicions de vida i de treball dels obrers catalans i l'enduriment de la lluita de classes —origen de les protestes de les conques del Ter i del Freser—, es produirà, el febrer de l'any 1902, la vaga general de Barcelona.²⁴ Iniciada pels metal·lúrgics a finals del 1901, aconseguirà paralitzar la ciutat entre els dies 16 i 23 de febrer.

L'adopció per part del moviment obrer català de la «vaga general» com a estratègia de lluita, en aquest tombant de segle, ha estat interpretada de manera diferent per diversos estudiosos. Així doncs, Jordi Nadal i Carles Sudrià creuen que el predomini de l'anarcocomunisme per damunt de l'anarcosindicalisme possibilita el triomf d'aquesta tàctica, importada de França per elements significats de l'anarquisme català, entre els quals Ferrer i Guàrdia, promotor de la publicació obrera *La Huelga General*.²⁵ A diferència dels francesos, l'anarcocomunisme català utilitzarà la vaga general no com un objectiu final, sinó com l'instrument que ha de conduir a un esclat revolucionari. Aquesta tesi també la comparteix Josep Termes, el qual assegura que l'anarcocol·lectivisme desapareix de Catalunya substituït per l'anarquisme comunista i el sindicalisme revolucionari.²⁶ D'altra banda, Joaquín Romero Maura considera que el sindicalisme revolucionari no dominava el moviment obrer barceloní i que la majoria dels treballadors s'afegiren a la protesta dels metal·lúrgics per a reclamar millores laborals.²⁷

En qualsevol cas, els efectes de la protesta obrera barcelonina es deixaren sentir arreu de Catalunya, amb més o menys intensitat. A la comarca d'Osona la vaga general no va triomfar. Diversos factors van convergir per a desactivar el conflicte. Per una banda, l'esclafament del moviment obrer dels anys 1900 i 1901, que va deixar les societats obreres molt afeblides. D'altra, la nombrosa presència de forces de l'ordre i les detencions preventives d'agitadors obreristes. L'exèrcit va destinar dues companyies d'enginyers i un esquadró de cavalleria a Manlleu, on van ser detinguts dos propagandistes que foren empresonats immediatament.²⁸

23. *La Plana de Vich* (13 de març de 1902), p. 2.

24. VEGEU NADAL, Jordi; SUDRIÀ, Carles. «Orígenes de la Caja. La huelga de 1902». A: *Historia de la caja de pensiones. La "Caixa" dentro del sistema financiero español*. Barcelona: La Caixa, 1983, p. 19-47. RAMOS, Gemma; BENGOCHEA, Soledad. «La patronal catalana y la huelga de 1902». *Historia Social* [València], n. 5 (1989), p. 77-95.

25. NADAL; SUDRIÀ, *op. cit.*, p. 27-28.

26. TERMES, Josep. «De la revolució de setembre a la fi de la guerra civil, 1868-1939». A: *Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, volum VI, 1987, p. 185.

27. ROMERO MAURA, Joaquín. *La Rosa de Fuego. El obrerismo barcelonés de 1899 a 1909*. Madrid: Alianza Universidad, 1989 (1a ed. de 1974), p. 217.

28. *Ausetania* (1 de març de 1902), p. 3.

L'Ajuntament de Vic, per la seva part, va felicitar el capità general, Enrique Barges, perquè «(...) *con su tacto y acertadas medidas de conservar la guarnición de esta ciudad y tener destacado en Conanglell el Regimiento de Zapadores minadores, se debe el que no hayan venido a perturbar la paz de esta comarca elementos extraños mal avenidos con las ideas de sensatez que predominan en la clase obrera*».²⁹

3.1. Reaccions burgeses després de la vaga general

Les vagues del 1900 i del 1901 no van afectar gaire el bloc dominant osonenc. De fet, i malgrat el que asseguraven Gemma Ramos i Soledad Bengoechea en el sentit que aquestes protestes de la conca del Ter impulsaren noves mesures empresarials de caràcter social que també serien aplicades després de la vaga del 1902,³⁰ no sembla que hi hagi hagut un canvi substancial dins el conservadorisme osonenc respecte de la percepció de la problemàtica obrera. Com ja hem vist, tot i la feblesa de les societats obreres osonenques, les autoritats van haver de destinar nombrosos efectius militars a la comarca per por a un alçament generalitzat. Ara bé, tot i fracassar a Osona, la vaga general del 1902 sí que va impressionar profundament la burgesia comarcal, i tant els sectors més concordataris com els més intransigents radicalitzaren les seves posicions. Així analitzaven les causes de la vaga, des de les pàgines de *La Plana de Vich*, els conservadors vigatans:

*«El gobierno atribuye los sucesos, tanto a la venida a España de anarquistas para dar batalla, aprovechándose de la impresionabilidad de nuestro carácter, cuanto a la ciega solidaridad que existe entre los obreros de todas clases. Pero no es este el fundamento, sino que se ha de buscar en la organización de las sociedades y demás circunstancias que le acompañan. El que vengan comisionados de fuera es sólo un auxiliar, es un incidente, no es la causa principal.»*³¹

Els carlins, d'altra banda, reaccionaren amb molta contundència, demanant una acció enèrgica de les autoritats:

*«Entablada la lucha contra el principio de autoridad, contra la propiedad y el orden, no es esta hora oportuna de hablar de responsabilidades. El estado en que el gobernador Sr. Socas dejó Barcelona no tiene ejemplo en los fastos de la capital de nuestro Principado. Agravado el mal, el remedio ha de ser tanto más doloroso cuanto más tardíamente ha empezado a aplicarse. Dios ponga tiento en las manos de las autoridades para que vuelva a ser Barcelona la ciudad culta, laboriosa y pacífica, archivo de cortesía, y pueblo que, olvidados antagonismos sociales que a nada bueno conducen, sea querido de propios y admirado y envidiado de extraños.»*³²

29. Arxiu Municipal de Vic (AMV), Llibre d'Actes del Ple, 3-3-1902.

30. RAMOS; BENGOCHEA, *op. cit.*, p. 78.

31. «Huelga general». *La Plana de Vich* (27 de febrer de 1902), p. 2.

32. «Estado de anarquía en Barcelona». *Ausetania* (20 de febrer de 1902), p. 3.

La mostra més evident de la profunda impressió que el conflicte obrer del mes de febrer va causar en els sectors d'ordre de la comarca fou la publicació, el dia 21 de març, de la pastoral del bisbe Torras i Bages «L'equilibri en la jerarquia industrial». Molt influït per l'encíclica *Rerum Novarum* del papa Lleó XIII, el bisbe de la seu vigatana va intervenir per demanar als patrons que s'avinguessin a «Tot lo que sia, doncs afavorir als obrers, ajudar-los a millorar la seva situació, dintre dels termes de la justícia i de la discreció (...)».³³ Torras i Bages desautoritzarà l'obrerisme materialista, qualificarà el comunisme i el socialisme d'heretgies, i defensarà el dret de propietat com a «conseqüència de l'autonomia de l'home, de la noble personalitat humana, que a diferència de les besties té el govern de si mateix en el règim de sa vida individual, en la elecció de son estat i en la constitució de sa casa o familia, baix la lluminosa direcció de la Llei eterna».³⁴ Alhora, es mostrarà partidari de la desigualtat entre els homes, perquè «la nivellació dels guanys, que mai hi serà, perquè no és possible, portaria en si la nivellació de tots els homes, desapareixerien els diferents matços de la vida humana, lo qual arribaria a fer-la fastigosa i insuportable».³⁵ El seu projecte per a afavorir els interessos dels treballadors passarà per quatre eixos:

- Que els obrers tinguin un salari suficient «per a si i les necessitats de sa familia, i que'ls permeti satisfer la natural aspiració de millorar de fortuna, i d'arribar un dia a la possessió d'una modesta propietat».³⁶
- Intervenció de l'Estat que «favoreixi la equitativa repartició de la propietat i del capital entre'ls ciutadans».³⁷
- Exhortació als governs i als rics perquè procurin exercir una «benèfica providència» (caritat) envers els obrers.
- Conveniència que les corporacions obreres «no solament tinguin discreta direcció, sinó també medis de fortuna per a obtenir una ponderació de forces amb el capital i pactar amb ell dignament».³⁸

El bisbe Torras i Bages planteja, així doncs, i sense posar en qüestió l'ordre establert ni cap de les característiques que li donen forma (la propietat, la desigualtat, la jerarquia social), la intervenció directa del catolicisme en la qüestió obrera, a través de l'organització de societats obreres, la legitimitat de les quals reconeix, i de la influència en l'Estat per tal que, segons els preceptes de la doctrina cristiana, actuï a favor de les classes subalternes:

«Això, de consegüent, vol dir que, existint dintre de la jerarquia industrial membres més dèbils, en defensa d'ells l'autoritat pública deurà exercir la seva protecció: les dones, els nois i noies, i els obrers, que no havent encara constituït sa personalitat, podrien fàcilment ésser víctimes de l'abús.»³⁹

33. TORRAS I BAGES, Josep. «L'equilibri en la jerarquia industrial». A: *Obres completes*. Barcelona: Ibèrica, 1913, p. 284.

34. *Ibidem*, p. 264.

35. *Ibidem*, p. 266.

36. *Ibidem*, p. 271.

37. *Idem*.

38. *Ibidem*, p. 276.

39. *Ibidem*, p. 282.

La pastoral del bisbe de Vic esdevindrà l'aportació osonenca al corrent catolico-social que s'estava desenvolupant des de finals del segle XIX, i que prendrà una forta embranzida en la conjuntura entre 1902 i 1904. Amb la intenció d'intervenir en la vida social per tal de frenar la penetració de les idees anarquistes i socialistes en el món obrer, i evitar-ne de pas la creixent descristianització, apareixeran nombroses obres, des del camp de l'Església, però també des d'altres àmbits, que proposaran la caritat i la beneficència com a solucions pràctiques a l'anomenada «qüestió social». A Catalunya destacaran Ramon Albó, autor de *La caridad en Barcelona. Su acción y organización* (1901); Evelí Doria Bonaplata, *Pa i catecisme* (1901); Agustí Robert Surís, *Conferències obreres sobre la qüestió social* (1903) i Pere Oriol Folcara, *La solución única y verdadera del problema social* (1903).⁴⁰

3.2. De les paraules als fets

La vaga del 1902 va produir autèntic terror en alguns sectors socials de la ciutat de Barcelona, el lloc de Catalunya on va tenir més incidència. Serà a partir d'aquesta por que la burgesia reflexionarà sobre el que ha passat i estudiarà fórmules per a evitar que fets d'aquella mena es tornin a repetir. Pel que fa als obrers, el plantejament que s'imposarà és el d'eximir-los de qualsevol responsabilitat, considerant que havien estat víctimes de la manipulació de provocadors anarquistes.⁴¹ Es culparà el govern central dels successos de Barcelona, per haver deixat insuficientment protegits els interessos de la burgesia catalana. A partir d'aquí, s'articularan una sèrie de propostes per a fer front a la conflictivitat obrera. Entre d'altres: l'autoorganització local, la creació d'un patronat per a joves abandonats, projectes contra la mendicitat, reforçar la cohesió patronal, estadística i control social, creació de sindicats alternatius, foment de l'estalvi obrer i de la caritat.⁴² Mesures encaminades a fer realitat el somni gremial d'una burgesia que xifrava les seves esperances de pau social en la representació dels gremis als municipis i a les diputacions, un somni que la Lliga Regionalista farà seu.⁴³

A Vic, l'Ajuntament s'apressà a desencallar el projecte d'eixample de la ciutat, amb la construcció del carrer de Mossèn Jacint Verdaguer, que hauria de comunicar la plaça Major amb l'estació del ferrocarril. Aquesta obra va permetre ocupar, a partir del mes de maig de 1902, el nombrós grup d'obriers que no tenien feina, suavitzant així les tensions socials que la manca de feina provocava. Fins al punt que la Societat Obrera de Vic va felicitar la corporació municipal perquè «(...) ha demostrado ser amante del progreso y atender de especial manera a las clases obreras procurando remediar sus necesidades por medio de trabajo».⁴⁴ Altres projectes hauran d'esperar més temps: la Caixa de Pensions i Mont de Pietat per a la Vellesa i d'Estalvis de Barcelona, creada el 1904 arran de la vaga general, no obrirà una oficina a la capital d'Osona fins el 19 de març del 1911.⁴⁵ I no serà fins

40. RAMOS; BENGOCHEA, *op. cit.*, p. 92.

41. *Ibidem*, p. 86.

42. *Ibidem*, p. 87-92.

43. *Ibidem*, p. 92-93.

44. AMV, Llibre d'Actes del Ple, 21-5-1902.

45. AMV, Llibre d'Actes del Ple, 1-3-1911.

aquell mateix any, quan el consistori ja és en mans dels regionalistes conservadors de Catalunya Vella, que Vic no elaborarà un reglament de beneficència domiciliaria⁴⁶ i unes disposicions municipals per a combatre la mendicitat.⁴⁷

4. Conclusions

Una primera aproximació a l'actitud de l'opinió pública conservadora davant de la conflictivitat obrera dels anys 1900-1902 ens porta a constatar, primerament, l'enorme influència ideològica que exerceix sobre aquests sectors l'Església, fins al punt que el seu pensament social prové gairebé en exclusiva d'aquest àmbit. Destaquem que els grups dominants de la comarca, essencialment conservadors però no tots estretament lligats al món industrial, no veuran la necessitat imperiosa d'actuar davant la protesta dels obrers fins a la vaga general del 1902, una protesta que, a Osona, fou avortada per les forces de l'ordre. L'actuació social vindrà de la mà de l'Església, dels seus elements més significats, com ara el bisbe Torras i Bages, i es confirma així el seu paper de garantia intel·lectual de l'oligarquia local. En aquest sentit, no serà fins al març del 1902 que, profundament impressionat per la vaga general de Barcelona, el bisbe de Vic elabori la seva contribució al catolicisme social a través de la pastoral «L'equilibri en la jerarquia industrial», un document en el qual, a banda de criticar les doctrines materialistes i defensar la propietat i la desigualtat entre els homes, recull molts dels temes que el papa Lleó XIII desenvolupava en la seva encíclica *Rerum Novarum*, com ara l'acceptació de l'associacionisme obrer i la intervenció de l'Estat en la qüestió social.

Algunes de les propostes que la burgesia barcelonina forjarà després de la vaga del 1902, i que començarà a posar en pràctica immediatament, no arribaran a Osona fins uns quants anys després. Mentrestant, la burgesia osonenca delegarà la seva «política social» en l'Església, la qual a través de l'ensenyament, de les societats mutuels o de l'estalvi obrer s'encarregarà de mantenir i justificar l'ordre establert, mirant d'alleugerir els aspectes més sagnants de les feixugues condicions de vida de la classe treballadora. A Vic, la situació dels obrers es veurà agreujada per la seva feblesa numèrica, un fet que els deixarà a mercè del grup dominant vigatà, el qual, malgrat aquesta posició de força, sempre veurà amb desconfiança, i fins amb por, l'obrerisme local, una mena de prolongació del moviment obrer de la conca del Ter, aquest sí molt més nombrós i combatiu.

46. AMV, Llibre d'Actes del Ple, 9-1-1911.

47. AMV, Llibre d'Actes del Ple, 13-9-1911.